

Help, er zit een engeltje in mijn klas...

Na de les vraagt ze of ze je bord mag uitvegen. Als je op de gang per ongeluk tegen haar opbotst, zegt ze bijna volwassen ‘pardon, meneer’. In de les zorgt ze voor het klassenboek. Iemand moet dat doen, toch? Ze levert altijd als eerste haar werkstukken in en stelt een intelligente vraag als de docent er zichtbaar om vraagt. En ook thuis is het een lieverdje. Ze doet boodschappen, kookt regelmatig en ruimt de rommel van haar broers en zussen op. “Doe mij maar dertig van zulke engeltjes,” hoor je tijdens de rapportvergaderingen zeggen. Toch zit het de mentor niet lekker. Want ondanks haar voorbeeldige gedrag, heeft hij het gevoel dat er iets niet okay is. Regelmatig spookt door zijn hoofd: “Help, er zit een engeltje in mijn klas...”

Door Ivo Mijland en Wim van Mulligen

Leerlingen, je hebt ze in alle soorten en maten. Het grootste deel vertoont ‘normaal’ leerlingengedrag. Ze zijn volop bezig zich te ontwikkelen. Tijdens die ontwikkeling zijn ze soms lief, soms brutaal, soms bang, soms gezellig, soms lui en soms leergierig. Zonder dat ze daarbij opvallend afwijken van de andere leerlingen. Je bent blij dat ze

ook engeltjes die opvallend weinig vriendjes hebben, in de pauze de conciërge helpen in plaats van met klasgenoten te kletsen en engeltjes die je eerder tegenkomt bij de supermarkt om inkopen te doen voor het avondeten dan dat je ze ziet staan op een gezellige hangplek in het dorp. Heeft u leerlingen die op deze manier afwijken van

te voorkomen. Bij al dat geven vergeten ze hun eigen belang als puber. Er ontstaat een ongezonde ontwikkeling, omdat ze zichzelf volledig wegcijferen. Op latere leeftijd zorgt dit regelmatig voor ernstige problemen. Volwassen engeltjes missen naar eigen zeggen namelijk ‘geluk in hun hart’. Ze hebben problemen met het aangaan of het onderhouden van een relatie en voelen zich, zelfs als alle levensdoelen bereikt worden, leeg en nutteloos.

Het perfectionisme van deze engeltjes zorgt dat de ouders trots kunnen zijn

soms boos zijn, soms impulsief zijn of soms naïef zijn. Dat heet ontwikkeling. Er zijn ook leerlingen die afwijken van deze standaardontwikkeling. Deze leerlingen wijken op bepaalde punten extreem af van de rest. Ze zijn opvallend opstandig of ongelofelijk aardig. Bij opstand trekken we doorgaans wel aan de bel en staan we klaar met onze herstel- of strafmaatregelen. Maar engeltjes zijn we geneigd als schoolvoorbeeld te stellen. Engeltjes die weliswaar voorbeeldig gedrag tijdens de les vertonen, maar

de ‘standaard’, dan is waakzaamheid geboden. Probeer in een gesprek eens te onderzoeken waar het engeltjesgedrag vandaan komt. De kans is namelijk aanwezig dat het gedrag voortkomt uit een ultieme wens om het voor ouders zo aangenaam mogelijk te maken. Het perfectionisme van deze engeltjes zorgt dat ouders trots kunnen zijn. Of om te zorgen dat ouders hun eigen problemen vergeten. Engeltjes zijn in dat geval engeltjes voor papa en mama. Ze geven excessief aan volwassenen, om spanningen

Parentificatie

Boszormenyi-Nagy werkt in zijn contextuele theorie het begrip parentificatie uit en daaronder vallen ook de engeltjes. Onder parentificatie wordt verstaan dat kinderen vanuit hun ouders vaak onbewust opdrachten in het leven krijgen, die niet passen bij de leeftijd van het kind. Kinderen worden als het ware uitgenodigd in een andere generatielijn plaats te nemen. Dat kan een oudere generatie zijn (actieve parentificatie, kinderen moeten zich als volwassen gedragen) of juist een jongere (passieve parentificatie, kinderen worden uitgenodigd kind te blijven). Er is sprake van een eis, waaraan het kind niet anders kan dan er aan te voldoen. Kinderen zijn

van nature geneigd om ouders te helpen. Kinderen voldoen aan hun noden en zijn bereid daarvoor alles op te offeren, als ze het idee hebben dat papa en mama er hun eigen ellende of problemen mee kunnen vergeten. Kinderen gaan zo ver in hun offeringen, dat ze zelfs hun eigen ontwikkeling willen stopzetten. Ook bij engeltjes gebeurt dat. Ze zetten alles aan de kant om volwassenen, en dan vooral de eigen ouders, tevreden te stellen. Kinderen initiëren dit gedrag niet alleen, de ouders kunnen het ook (onbewust) van hun kinderen blamen. Parentificatie kent overigens diverse andere verschijningsvorm. Het engeltje is slechts een van de herkenbare gedragingen bij kinderen (zie kader). Parentificatie, zoals hier beschreven bij de engeltjes, zorgt voor destructief gedrag. Kinderen beschadigen zichzelf onbewust. Gelukkig bestaan er ook constructieve vormen van parentificatie. In dat geval wordt het afwijkende gedrag wel gezien, is er erkenning voor het gevende kind. Kinderen krijgen er dan zelfvertrouwen door en leren hun grenzen af te baken. Er is sprake van groei en ontwikkeling. Bij destructieve parentificatie is er sprake van een geremde ontwikkeling en loopt het kind grote kans op een depressie. Destruc-

tieve parentificatie zie je vaak bij kinderen, waarvan de ouders een geschiedenis vol tegenslagen kennen. Parentificatie maakt het levensverhaal dragelijk voor hen. Kinderen komen tegemoet aan de noden van hun ouders. Onbewust nodigen ouders hun kinderen uit om hulp te geven. Het kind geeft op zijn beurt onbewust die hulp, zelfs als het daar zelf beschadigingen voor moet accepteren.

Geven en ontvangen

Ieder kind is van nature gewend om te geven; geven geeft het gevoel om er te mogen zijn en om er toe te doen. Ook engelen-gedrag komt voort uit die behoefte om te geven. De mentor die een engeltje in zijn klas ziet, moet daarom voorkomen dat hij het engeltjesgedrag gaat afleren of zelfs bestraffen. Engeltjes doen immers datgene wat ze denken te moeten doen. Ze zijn constant op zoek naar het schoonhouden van het ouderlijk nest en verwijderen nijver elk vuiltje uit dat nest. Het valt overigens niet altijd mee om engeltjes niet te bestraffen, want engeltjes kunnen je mateloos irriteren. Ze doen immers alles wat je zegt of vraagt. Als de leraar vraagt of iemand bij de conciërge een stapel papier wil halen, vliegt

de engel al voor haar 'meester'. Ook al wilde die meester liever die ADHD'er even laten bewegen. Het is voor engeltjes vooral belangrijk dat ze leren ervaren dat hun inzet gezien wordt. Engeltjes vergeten namelijk waarvoor ze het allemaal doen. Ze geven niet om te kunnen ontvangen, maar geven om te kijken hoe ze op een andere manier nog meer kunnen geven. Het zichtbaar maken van gevende engeltjes, doe je vooral door te erkennen. Een mentor helpt door te zeggen dat hij zoveel inzet ziet. Dat hij zo trots is op haar hulp. Beantwoord de gevende leerling daarom - en in feite is aanwezig zijn in de klas al een vorm van geven - met een welgemeend compliment. Van daaruit kun je op zoek gaan naar de situatie thuis, bijvoorbeeld door de vraag te stellen: "Wat moet je voor je ouders doen om een compliment te krijgen." Deze vraag is een mooi vertrekpunt voor een eerste gesprek met de ouders van het engeltje. "Wat waardeert u het meest in uw dochter?" In dit gesprek zul je ontdekken dat de balans van geven en ontvangen uit het lood is. Ouders zijn het geven van het geparentificeerde kind over het hoofd gaan zien. Ze hebben het excessieve geven onbewust uitgebaat voor hun eigen welbevinden. Een mentor die er in slaagt de onbalans op een positieve manier in beeld te brengen, levert een constructieve bijdrage aan het verdere levensverhaal van het engeltje. Hij stelt engeltjes in staat om - samen met haar ouders - op zoek te gaan naar de broodnodige ontwikkeling op het sociale, emotionele, cognitieve en fysieke vlak. Engelen-gedrag moet je niet afleren, engeltjes moet je wel wat bijleren. Vergeet niet: als je iemand naast je hebt die op zijn tijd een engeltje is, is dat prachtig (zalig?). Iemand die altijd een engel is, is onaards.

Ivo Mijland heeft een eigen trainingsbureau (www.consult-content.nl) en verzorgt trainingen op scholen. Wim van Mulligen is contextueel therapeut en geeft trainingen op het gebied van contextuele leerlingenbegeleiding.